

18 inci asır meddahları ve meddah hikâyeleri

BUGÜN, on sekizinci asrın ikinci yarısında kaleme alınmış yazma bir mecmua karıştırdım. İçinde reçete suretleri, şürler, gramer kaideleri, arapça ve farsça notlar, beyitler, kıtalar yazılmış olan orta boyda bu minî mini eser, beni daha ilk sahifesinde heyecana düşürdü; İstanbul helvacıları ve Çağaloğlu hamamının inşa tarihine ait bu kısa fakat fevkalâde kıymetli satırları okudum:

"İstanbulda, Üsküdar'da, Eyüpte, Galatada mecmu helvacı dükkânları 89 dur, ziyade noksan olmamak üzere ellerinde kâttır hümayunlar vardır. 1154 senesinde Çağala sarayı yanında bina olunan yeni hamama bitişik helvacı dükkânını, avret pazarında olan helvacı gediğinden nakledip avret pazarındaki dükkânı bozup, buraya yaptılar, gaflet oluramaya!.."

Bu hayırlı bir başlangıca benziyordu; varakları dikkatle süzerek çevirirken altıncı varakta Türk temaşa tarihine ait emsalsiz bir not ile karşılaştım; onsekizinci asır ortalarında İstanbulun en namlı meddahlarının isimleri!.. Bir köşeciğe kaydedilmiş on dokuz isim!.. Kıymetine baha biçemediğim bu isimleri naklediyorum:

Galatalı Sükkeri Salih Çelebi, Tekirdağlı Hacı İbrahim, Yenibahçede Hasan Çelebi, Külâhi Çelebi (Edirne), Naim Efendi, Silâhdar oda başısı Dühânî Mehmed Çelebi, Ziya bey zade, Baltacı İbrahim Çelebi, Çavuş İsmail Çelebi, Akseravda Takkeci İsmail Çelebi, Fescî Mustafa Çelebi, Bevsaatî Mustafa Çelebi, Şehlâ Hasan, Madîb Ali Efendi, Galatalı Ahmed Çavuş, Boncuk Çelebi, Üsküdarî Mehmed Çelebi, Beyazı İbrahim Çelebi.

Neş'e ve heyecan ile bir yaprak daha çeviriyorum; asrın büyük vezirlerinden Hekimoğlu Ali paşaya ait bir hatıra.. Paşanın cömertliği medhedilerek mutfak masrafı kaydedilmiş:

"Birinci Sultan Mahmud'un zamanında sadrazamların aylık mutfak masrafları 19 - 20 kese arasında görülürmüş.. Mutfaklarında ayda 300 okkadan fazla et harcanmazmış.. Ama gayet cömert, kapısı ve sofrası açık olan Hekimoğlunun iik sadaretinde otuz keseyi de aşmış.. İlk sadaretinde ayda 900 okka koyun eti harcanırmış.. (Sene 1155) ..."

Altıncı varakanın ikinci sahifesinden itibaren de, kelimenin has mânâsile temaşa tarihimize ait küçücük bir hazine başlıyordu:

Onsekizinci asır meddahlarının naklettikleri hikâyelerin bir fihristi ile, bu hikâyelerden ilk on ikisinin mevzuları ve bunların hangi meddahlardan dinlendiği yazılmış.. Ve ilk listede bulunmayan iki hikâye dahi ilâve edilmiş ve bütün bu notlar mecmuanın yedinci varakanın ikinci sahifesinden 30 uncu varakanın ikinci sahifesine kadar devam ediyor. Fihristi naklediyorum:

Yazan:

Reşad Ekrem Koçu

1 — Mahmud

Sebktekin hikâyesi, 1140 da Salih Çelebiden ve 1154 de Yenibahçeli Hasan Çelebiden dinlenmiş..

2 — Hazinekar Yusuf hikâyesi, Salih Çelebiden, Külâhiden, Hasan Çelebiden ve Ziya beyzadede dinlenmiş.

3 — Celâl cemel hikâyesi.

4 — Kadı Sinoplu Hüseyin hikâyesi, Salihden, Külâhiden, Süleymandan, İsmailden, Yekdestten, Naimden, Leng Ahmedden dinlenmiş. (Burada Süleyman adında başka bir meddah öğreniyoruz. Yekdest, yukarıdaki meddahlardan birinin lâkabı, Leng Ahmed de Galatalı Ahmed çavuş olabilir).

5 — Konyalı Derviş Halil hikâyesi,

6 — Acenbuş karakullukçu Kürd Kurt oda başı hikâyesi.

7 — Bursalı Tanburî Ahmed Çelebi hikâyesi, Sükkeri Salihden dinlenmiştir.

8 — Ebe hallaç Abdullah ağa hikâyesi.

9 — Hafız Çelebi hikâyesi.

10 — Hacı kadın hikâyesi.

11 — Bilgiç subaşı hikâyesi, 1155 de dinlenmiş.

12 — Fıçı Abdullah ağa hikâyesi, Salih Çelebiden dinlenmiş.

13 — Kazarbaşı zade hikâyesi.

14 — Hüseyin beşe hikâyesi, 1171 ramazanında Ahmed Çavuştan dinlenmiş.

Bu son iki hikâye, ilk listede bulunmayanlardandır. Listedeki diğer hikâyeler de şunlardır :

15 — Murad ağa zade, 16 — Beş boynuz,

17 — Yesakçılar; 18 — Kayıkçılar; 19 — Yağlıkçı İsmail; 20 — Hacı bıçak; 21 — Bağdadî;

22 — Söylemez sultan; 23 — Peremeci Baba

Ahmed; 24 — Sudan köprü; 25 — Dayr zade;

26 — On dokuzun Halil; 27 — Hüdadat Cem-

sid; 28 — Hatemtay; 29 — Kuyumcu başı; 30 —

Sefer bey zade; 31 — Nallı han; 32 — Baba mah-

hî; 33 — Hammal; 34 — Bağdadî Süleyman

ağa; 35 — Cüce çeşmesi; 36 — Hümayunşah;

37 — Kaptan zade; 38 — Gavri hoca; 39 — Da-

vezade Yusuf; 40 — Tiryaki ayyas Bengî; 41 —

Hacı Nâsır; 42 — Bekir kaptan; 43 — Boşnak

kadı; 44 — Hasan dünya; 45 — Kol kethüdası

zade; 46 — Hacı Himmət zade; 47 — Recep pa-

sa premecileri; 48 — Mansur; 49 — Mücevherci

Selîm; 50 — Şemse banu; 51 — Bekir Mustafa;

52 — Cafer Tavvar; 53 — Seyfi ağa; 54 — Ka-

fazade; 55 — Şah Bigam; 56 — Şah Acem;

57 — Mahmud ve Avaz; 58 — Kara kadı..

Mecmuanın sonlarına doğru, akraba ve dostlarının ölümlerine vazdıkları tarihlerden bize bu kıymetli kayıtları veren muharririn Necip efendi isminde bir zağ olduğunu öğreniyoruz. Necip efendinin ruhu şad olsun, nur içinde vatsın.

14-10-943

Reşad Ekrem KOCU

